

Politechnika Warszawska
Wydział Matematyki i Nauk Informacyjnych

Automatyczna kategoryzacja tematyczna tekstów przy użyciu metryk w przestrzeni ciągów znaków

Natalia Potocka
Warszawa, 21.04.2014

- Cel pracy
- O metrykach słów kilka
- Postęp prac
- Co dalej?

Celem pracy jest skategoryzowanie tekstów z polskiej Wikipedii pod względem tematu na podstawie liczności słów występujących w tekście. Można się spodziewać, że jeśli w dwóch tekstach występuje dużo podobnych do siebie słów, to pochodzą one z tej samej kategorii tematycznej.

Celem pracy jest skategoryzowanie tekstów z polskiej Wikipedii pod względem tematu na podstawie liczności słów występujących w tekście. Można się spodziewać, że jeśli w dwóch tekstach występuje dużo podobnych do siebie słów, to pochodzą one z tej samej kategorii tematycznej.

A		B		C		D	
całka	10	całka	5	niewłaściwy	3	ułamek	4
po pochodna	5	po pochodna	15	powieść	7	mianownik	5
niewłaściwa	4	granica	7	granica	15	niewłaściwy	6

Co ze słowami podobnymi? Przykładowo słowa *niewłaściwy* i *niewłaściwa* mają ten sam temat, różnią się tylko rodzajem (męski / żeński). W tekstach mogą też występować błędy ortograficzne, błędy spowodowane brakami znaków diaktrycznych (ą, ę, ł, ...) itd. Takie słowa również chcielibyśmy traktować jak „podobne”. W celu określenia jak bardzo dwa słowa są do siebie podobne, posłużą *metryki określone na napisach*.

DEFINICJA

Napisem nazywamy skończone złączenie symboli (znaków) ze skończonego *alfabetu*, oznaczonego przez Σ . Produkt kartezjański rzędu q , $\Sigma \times \dots \times \Sigma$ oznaczamy przez Σ^q , natomiast zbiór wszystkich skończonych napisów, które można utworzyć ze znaków z Σ oznaczamy przez Σ^* . *Pusty napis*, oznaczany ε , również należy do Σ^* . Napisy zwyczajowo będziemy oznaczać przez s , t oraz u , a ich *długość*, czyli liczbę znaków w napisie, przez $|s|$.

DEFINICJA

Napisem nazywamy skończone złączenie symboli (znaków) ze skończonego *alfabetu*, oznaczonego przez Σ . Produkt kartezjański rzędu q , $\Sigma \times \dots \times \Sigma$ oznaczamy przez Σ^q , natomiast zbiór wszystkich skończonych napisów, które można utworzyć ze znaków z Σ oznaczamy przez Σ^* . *Pusty napis*, oznaczany ε , również należy do Σ^* . Napisy zwyczajowo będziemy oznaczać przez s , t oraz u , a ich *długość*, czyli liczbę znaków w napisie, przez $|s|$.

Przykład. Niech Σ będzie alfabetem złożonym z 26 małych liter alfabetu łacińskiego oraz niech $s = 'ala'$. Wówczas mamy $|s| = 3$, $s \in \Sigma^3$ oraz $s \in \Sigma$. Pojedyncze znaki oznaczamy przez indeks dolny, stąd mamy $s_1 = 'a'$, $s_2 = 'l'$, $s_3 = 'a'$. Podnapis oznaczamy przez $m : n$ w indeksie dolnym, np. $s_{1:2} = 'al'$. Jeśli $n < m$, to $s_{m:n} = \varepsilon$, czyli napis pusty.

DEFINICJA

Funkcję d nazywamy *metryką* na Σ^* , jeśli ma poniższe własności:

- $d(s, t) \geq 0$
- $d(s, t) = 0$ wtw $s = t$
- $d(s, t) = d(t, s)$
- $d(s, u) \leq d(s, t) + d(t, u)$,

gdzie s, t, u są napisami.

DEFINICJA

Funkcję d nazywamy *metryką* na Σ^* , jeśli ma poniższe własności:

- $d(s, t) \geq 0$
- $d(s, t) = 0$ wtw $s = t$
- $d(s, t) = d(t, s)$
- $d(s, u) \leq d(s, t) + d(t, u)$,

gdzie s, t, u są napisami.

Nie wszystkie metryki na napisach posiadają wszystkie z wyżej wymienionych własności.

DEFINICJA

Funkcję d nazywamy *metryką* na Σ^* , jeśli ma poniższe własności:

- $d(s, t) \geq 0$
- $d(s, t) = 0$ wtw $s = t$
- $d(s, t) = d(t, s)$
- $d(s, u) \leq d(s, t) + d(t, u)$,

gdzie s, t, u są napisami.

Nie wszystkie metryki na napisach posiadają wszystkie z wyżej wymienionych własności.

Metryki na napisach można podzielić na trzy grupy:

- oparte na operacjach edytowania (*edit operations*)
- oparte na q -gramach
- miary heurystyczne

DEFINICJA

Funkcję d nazywamy *metryką* na Σ^* , jeśli ma poniższe własności:

- $d(s, t) \geq 0$
- $d(s, t) = 0$ wtw $s = t$
- $d(s, t) = d(t, s)$
- $d(s, u) \leq d(s, t) + d(t, u)$,

gdzie s, t, u są napisami.

Nie wszystkie metryki na napisach posiadają wszystkie z wyżej wymienionych własności.

Metryki na napisach można podzielić na trzy grupy:

- **oparte na operacjach edytowania** (*edit operations*)
- oparte na q -gramach
- miary heurystyczne

Metryki oparte na operacjach edytowania zliczają liczbę operacji potrzebnych do przetworzenia jednego napisu w drugi. Najczęściej wymienianymi operacjami są:

- zamiana znaku, np. $'ala' \rightarrow 'ela'$
- usunięcie znaku, np. $'ala' \rightarrow 'aa'$
- wstawienie znaku, np. $'ala' \rightarrow 'alka'$
- transpozycja dwóch przylegających znaków, np. $'ala' \rightarrow 'laa'$

Przykładowe metryki: Hamminga, najdłuższego wspólnego podnapisu (*longest common substring*), Levenshteina, optymalnego dopasowania napisów (*optimal string alignment*), Damareu-Levenshteina.

Metryka **najdłuższego wspólnego podnapisu**, ozn. d_{lcs} , zlicza liczbę usunięć i wstawień, potrzebnych do przetworzenia jednego napisu w drugi.

Np. $d_{lsc}('leia', 'leela') = 3$, bo $leela \xrightarrow{us. e} lela \xrightarrow{us. l} lea \xrightarrow{wst. i} leia$.

Metryka **najdłuższego wspólnego podnapisu**, ozn. d_{lcs} , zlicza liczbę usunięć i wstawień, potrzebnych do przetworzenia jednego napisu w drugi.

Np. $d_{lsc}('leia', 'leela') = 3$, bo $leela \xrightarrow{us. e} lela \xrightarrow{us. l} lea \xrightarrow{wst. i} leia$.

Uogólniona **odległość Levenshteina**, ozn. d_{lv} zlicza ważoną sumę usunięć, wstawień oraz zamian znaków, potrzebnych do przetworzenia jednego napisu w drugi.

Metryka **najdłuższego wspólnego podnapisu**, ozn. d_{lcs} , zlicza liczbę usunięć i wstawień, potrzebnych do przetworzenia jednego napisu w drugi.

Np. $d_{lsc}('leia', 'leela') = 3$, bo $leela \xrightarrow{us. e} lela \xrightarrow{us. l} lea \xrightarrow{wst. i} leia$.

Uogólniona **odległość Levenshteina**, ozn. d_{lv} zlicza ważoną sumę usunięć, wstawień oraz zamian znaków, potrzebnych do przetworzenia jednego napisu w drugi.

Gdy za wagi przyjmuje się 1 mamy do czynienia ze zwykłą odległością Levenshteina, np.

$d_{lv}('leia', 'leela') = 2$, bo $leela \xrightarrow{us. e} lela \xrightarrow{zm. l \text{ na } i} leia$.

Metryka **najdłuższego wspólnego podnapisu**, ozn. d_{lcs} , zlicza liczbę usunięć i wstawień, potrzebnych do przetworzenia jednego napisu w drugi.

Np. $d_{lsc}('leia', 'leela') = 3$, bo $leela \xrightarrow{us. e} lela \xrightarrow{us. l} lea \xrightarrow{wst. i} leia$.

Uogólniona **odległość Levenshteina**, ozn. d_{lv} zlicza ważoną sumę usunięć, wstawień oraz zamian znaków, potrzebnych do przetworzenia jednego napisu w drugi.

Gdy za wagi przyjmuje się 1 mamy do czynienia ze zwykłą odległością Levenshteina, np.

$d_{lv}('leia', 'leela') = 2$, bo $leela \xrightarrow{us. e} lela \xrightarrow{zm. l \ na \ i} leia$.

Gdy za wagi przyjmujemy np. $(0.1, 1, 1)$,

$d_{lv}('leia', 'leela') = 1.1$, bo $leela \xrightarrow[0.1]{us. e} lela \xrightarrow[1]{zm. l \ na \ i} leia$

Metryka **optymalnego dopasowania napisów**, ozn. d_{osa} , zlicza liczbę usunięć, wstawień, zamian oraz transpozycji przylegających znaków, potrzebnych do przetworzenia jednego napisu w drugi. Np.

$$d_{osa}('leia', 'leela') = 2, \text{ bo } leela \xrightarrow{us. e} lela \xrightarrow{zm. l \text{ na } i} leia.$$

Metryka **optymalnego dopasowania napisów**, ozn. d_{osa} , zlicza liczbę usunięć, wstawień, zamian oraz transpozycji przylegających znaków, potrzebnych do przetworzenia jednego napisu w drugi. Np.

$d_{osa}('leia', 'leela') = 2$, bo $leela \xrightarrow{us. e} lela \xrightarrow{zm. l na i} leia$.

Metryka ta nie spełnia nierówności trójkąta:

$$2 = d_{osa}('ba', 'ab') + d_{osa}('ab', 'acb') \leq d_{osa}('ba', 'acb') = 3$$

Co zostało zrobione?

- wczytano 1 075 568 artykułów z polskiej Wikipedii

Co zostało zrobione?

- wczytano 1 075 568 artykułów z polskiej Wikipedii
- razem to 2 806 765 różnych słów...

Co zostało zrobione?

- wczytano 1 075 568 artykułów z polskiej Wikipedii
- razem to 2 806 765 różnych słów...
- ... z czego 49% wystąpiło tylko w **jednym** tekście
- ... a 44% wystąpiło tylko **jeden raz** we wszystkich tekstach

Co zostało zrobione?

- wczytano 1 075 568 artykułów z polskiej Wikipedii
- razem to 2 806 765 różnych słów...
- ... z czego 49% wystąpiło tylko w **jednym** tekście
- ... a 44% wystąpiło tylko **jeden raz** we wszystkich tekstach

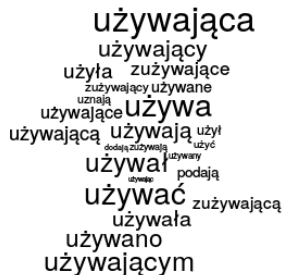
Po usunięciu tzw. *stopwords*, czyli słów nieistotnych w kontekście analizy, jak np. *a, bo, co, jak, to, w, z, że*, słów jednoliterowych oraz słów w językach obcych z niełacińskiego alfabetu, pozostało 2 805 858 słów do analizy.

Co zostało zrobione?

- wczytano 1 075 568 artykułów z polskiej Wikipedii
- razem to 2 806 765 różnych słów...
- ... z czego 49% wystąpiło tylko w **jednym** tekście
- ... a 44% wystąpiło tylko **jeden raz** we wszystkich tekstach

Po usunięciu tzw. *stopwords*, czyli słów nieistotnych w kontekście analizy, jak np. *a, bo, co, jak, to, w, z, że*, słów jednoliterowych oraz słów w językach obcych z niełacińskiego alfabetu, pozostało 2 805 858 słów do analizy.

Początkowy pomysł polegał na wykorzystaniu wcześniej wspomnianych metryk do klastrowania metodą k-medoidów, przy czym maksymalna odległość w klastrze miała nie przekraczać zadanej liczby.

używająca
używający
użyła zużywające
zużywający używane
używają
używając używa
używającą używają
użył
dodają zużywają
użył
używał
używać
podają
używać
zużywającą
używała
używano
używającym

rowlandem
rollandem
hollander
hollande
hollandem
roelandem
polsce
hofmanna
lowlands
poddania
rowlands
rolandem

zrywających
używających
grajających
gnających
zrywających
grajających
bywających
trapiących
gnających
prawujących
znających
grywających
uznających
zrywających
zużywających
trawiących
grywających

RYSUNEK : Przykładowe klastry utworzone przy pomocy metryki *osa*.
Maksymalna odległość w klastrze to 7.

Z powodu słabej jakości klastrowania oraz braku możliwości obliczeniowej dokonano klastrowania przy pomocy tzw. *stemmingu*. Polega on na przyporządkowaniu do słowa jego rdzenia, a więc takiej jego części, która jest odporna na odmiany przez rodzaje, przyimki, przypadki itd. Przykładowo dla słowa *używająca* rdzeniem jest *żyw*.

Z powodu słabej jakości klastrowania oraz braku możliwości obliczeniowej dokonano klastrowania przy pomocy tzw. *stemmingu*. Polega on na przyporządkowaniu do słowa jego rdzenia, a więc takiej jego części, która jest odporna na odmiany przez rodzaje, przyimki, przypadki itd.

Przykładowo dla słowa *używająca* rdzeniem jest *żyw*.

Do stemmingu użyto narzędzia Hunspell, które sprawdza pisownię dla wielu programów, takich jak: OpenOffice, Mozilla Firefox, Thunderbird czy Google Chrome.

Dzięki niemu udało się poklastrować 733 828 słów ($\approx 26\%$ wszystkich) z czego 89% stanowiły polskie słowa 5,5% - słowa angielskie, a po ponad 2% - słowa francuskie i niemieckie. Innych języków nie sprawdzano. Liczba uzyskanów klastrów to 186 942.

Z powodu słabej jakości klastrowania oraz braku możliwości obliczeniowej dokonano klastrowania przy pomocy tzw. *stemmingu*. Polega on na przyporządkowaniu do słowa jego rdzenia, a więc takiej jego części, która jest odporna na odmiany przez rodzaje, przyimki, przypadki itd.

Przykładowo dla słowa *używająca* rdzeniem jest *żyw*.

Do stemmingu użyto narzędzia Hunspell, które sprawdza pisownię dla wielu programów, takich jak: OpenOffice, Mozilla Firefox, Thunderbird czy Google Chrome.

Dzięki niemu udało się poklastrować 733 828 słów ($\approx 26\%$ wszystkich) z czego 89% stanowiły polskie słowa 5,5% - słowa angielskie, a po ponad 2% - słowa francuskie i niemieckie. Innych języków nie sprawdzano. Liczba uzyskanów klastrów to 186 942.

Co z pozostałymi słowami?

Słowa, które wystąpiły więcej niż raz we wszystkich tekstach, dołączono do już istniejących klastrów przy pomocy metryk. Takich słów było 973 855, co dało łącznie poklastrowanych słów w liczbie 1 707 683.

Następnie dla próbki tekstów z trzech kategorii: matematyka, historia sztuki oraz wojny dokonano klasteryzacji artykułów. Kryterium było liczność **grup słów** występujących w danym tekście. Do klastrowania użyto metody *sferycznych k -średnich*.

Następnie dla próbki tekstów z trzech kategorii: matematyka, historia sztuki oraz wojny dokonano klasteryzacji artykułów. Kryterium było liczność **grup słów** występujących w danym tekście. Do klastrowania użyto metody *sferycznych k -średnich*.

PRZYPOMNIENIE

W metodzie k -średnich minimalizujemy

$$\sum_i d(x_i, p_{c(i)}),$$

gdzie x_i to zbiór wektorów cech, $c(i) \in \{1, \dots, k\}$ to identyfikator klastra, p_1, \dots, p_k to środek klastra, a d to odległość euklidesowa.

W metodzie k -średnich minimalizujemy

$$\sum_i d(x_i, p_{c(i)}),$$

gdzie x_i to zbiór wektorów cech, $c(i) \in \{1, \dots, k\}$ to identyfikator klastra, p_1, \dots, p_k to środek klastra, a d to odległość euklidesowa.

METODA SFERYCZNA

W metodzie sferycznych k -średnich minimalizujemy

$$\sum_i d(x_i, p_{c(i)}) = \sum_i 1 - \cos(x_i, p_{c(i)}) = \sum_i 1 - \frac{\langle x_i, p_{c(i)} \rangle}{\|x_i\| \cdot \|p_{c(i)}\|},$$

W metodzie k -średnich minimalizujemy

$$\sum_i d(x_i, p_{c(i)}),$$

gdzie x_i to zbiór wektorów cech, $c(i) \in \{1, \dots, k\}$ to identyfikator klastra, p_1, \dots, p_k to środek klastra, a d to odległość euklidesowa.

METODA SFERYCZNA

W metodzie sferycznych k -średnich minimalizujemy

$$\sum_i d(x_i, p_{c(i)}) = \sum_i 1 - \cos(x_i, p_{c(i)}) = \sum_i 1 - \frac{\langle x_i, p_{c(i)} \rangle}{\|x_i\| \cdot \|p_{c(i)}\|},$$

Opierając się na kategoriach z Wikipedii, poprawnie sklasyfikowanych zostało 61% z 59 403 artykułów.

tytuł	kat	id_kat	kl
kościół św. rocha w poznaniu	szt	1	1
portret	szt	1	2
quantum of solace (gra komputerowa)	szt	1	2
kurka wodna (seria gier)	szt	1	2
technika macierzy rzadkich	mat	2	2
kryterium walda	mat	2	2
generalized markup language	mat	2	2
czesław falkiewicz	woj	3	3
william goodenough	woj	3	3
kazimierz gallas	woj	3	3
wacław krzywiec	woj	3	3
fabian aleksandrowicz	woj	3	3

CO DALEJ?

- znaleźć metodę odpowiednią do poklastrowania wszystkich artykułów (SGD?)
- napisać pracę :)

Dziękuję za uwagę.